

4.1 Topenie

Pokus (Lapitková et al., 2010, s. 40-41)

Ako prebieha topenie ľadu?

Pomôcky:

balón s ľadom a teplomerom (podľa prípravy na vyučovanie), teplomer, stojan s držiakmi, kahan, soľ, ľad, stopky, tyčinka na miešanie.

Postup:

- a) Pred pokusom sa dohodnite v skupine, kto bude
  - sledovať čas a miešať kvapalinu v kadičke,
  - merať teplotu ľadu v balóne,
  - merať teplotu slanej vody v kadičke a robiť pozorovania,
  - zaznamenávať namerané hodnoty a ostatné pozorovania.
- b) Podľa obrázka 4.1.1 zostav aparatúru. Do aparatúry nedávaj balón s ľadom skôr, kým nebudete pripravení začať pokus.

Obr. 4.1.1 Zohrievanie ľadu v balóne

- c) Do kadičky z varného skla daj toľko slanej vody, aby bol balón s ľadom po vložení do nej celý ponorený.
- d) Urob slaný kúpeľ tak, že kocky ľadu zaleješ vodou a nasypeš do kadičky soľ. Kúpeľ by mal dosiahnuť teplotu okolo $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$.
- e) Po odstránení všetkých kúskov ľadu pridaj do slaného kúpeľa teplomer a balón s ľadom a teplomerom. Oba teplomery upevni na držiak.
- f) Presvedč sa, že balón s ľadom je celý vo vode, ale nedotýka sa dna kadičky.

- g)** Okamžite odmeraj teplotu ľadu v balóne a teplotu slaného kúpeľa. Namerané hodnoty zapíš do tabuľky 4.1.1 k času 0 sekúnd.
- h)** Požiadať o zapnutie kahana. Teplotu v balóne a teplotu slaného kúpeľa zaznamenávajú každých 30 sekúnd do pripravenej tabuľky.
- i)** Zaznamenávajú aj ostatné pozorované javy, predovšetkým zmeny objemu balóna.
- j)** Kúpeľ zohrievaj až po teplotu aspoň 40 °C, prípadne, až kým voda v balóne nezačne vriieť. Pri vare zaznamenaj teplotu najmenej dvakrát.
- k)** Namerané hodnoty zaznač do grafu závislosti teploty od času zohrievania (obr. 4.1.2). Do toho istého grafu nanes zároveň namerané hodnoty teploty ľadu v balóne aj namerané hodnoty teploty slaného kúpeľa. Záporné hodnoty teploty nanášaj na teplotnú os pod bod [0, 0].

Tabuľka 4.1.1 Hodnoty namerané počas zohrievania ľadu v balóne

čas [s]	$t_{\text{vody}} [^{\circ}\text{C}]$	$t_{\text{v balóne}} [^{\circ}\text{C}]$	čas [s]	$t_{\text{vody}} [^{\circ}\text{C}]$	$t_{\text{v balóne}} [^{\circ}\text{C}]$
0			840		
30			870		
60			900		
90			930		
120			960		
150			990		
180			1020		
210			1050		
240			1080		
270			1110		
300			1140		
330			1170		
360			1200		
390			1230		
420			1260		
450			1290		
480			1320		
510			1350		
540			1380		
570			1410		
600			1440		
630			1470		
660			1500		
690			1530		
720			1560		
750			1590		
780			1620		
810					

Obr. 4.1.2 Graf závislosti teploty od času pri zohrievaní ľadu v balóne

Odpovedz:

1. Prezri si namerané hodnoty teploty ľadu a kúpeľa v tabuľke. Menia sa pravidelne?
_____
_____
2. Ako sa zmeny teploty prejavujú na čiare grafu?
_____
_____
3. Porovnaj čiary grafu pre teploty namerané v balóne a pre teploty slaného kúpeľa. Sú čiary grafov rovnaké?
_____
_____
4. Pri akej teplote sa ľad v balóne začal topiť?
_____
_____
5. Za aký čas sa všetok ľad roztopil?
_____
_____
6. Ako si vysvetlíš skutočnosť, že si balón s ľadom stále zohrieval a teplota na teplomere predsa istý čas nestúpala?
_____
_____

7. Vyhodnot' svoje pozorovania zmeny objemu balóna počas jeho zohrievania.

---

8. Ak by si odvážil balón s ľadom pred pokusom a po roztopení ľadu, vážil by rovnako alebo rozdielne?

---

9. Je hustota ľadu a vody rovnaká?

Rieš úlohy (Lapitková et al., 2010, s. 43-44)

1. Zisti teplotu topenia čokolády.

a) Navrhni spôsob merania a vykonaj ho. Tvoj návrh by mal obsahovať:

– pomôcky:

– postup,

– návrh tabuľky na záznam údajov,

– zhrnutie.

---

b) Je čokoláda kryštalická alebo amorfná látka?

---

2. V nádobách z rôznych kovov sa majú roztaviť iné kovy. Uváž a zdôvodni, či by boli uskutočniteľné nasledujúce tavenia:

a) v nádobe z cínu sa má roztaviť olovo,

---

b) v nádobe z ocele sa má roztaviť hliník.

---

3. Vysvetli, čo znamená, že teplota topenia liehu je $-116\text{ }^{\circ}\text{C}$ a hliníka $658\text{ }^{\circ}\text{C}$. V akom skupenstve je lieh a hliník pri teplote $20\text{ }^{\circ}\text{C}$?

---

4. Urob pokus: skús rozrezať pomocou drôtu a závažia.

Pomôcky:

tenký drôt s dĺžkou 40 cm, väčší kus ľadu, 2 fľašky naplnené pieskom (2 závažia).

Postup:

a) Na konce drôtu pripevni 2 fľašky naplnené pieskom (závažia).

b) Kus ľadu polož na podstavec a daj naň drôt tak, aby visiace závažia držali drôt napnutý.

Odpovedz:

Ako si vysvetlíš skutočnosť, že drôt prešiel ľadom bez toho, aby sa ľad rozdelil na dve časti?

---

5. Urob pokus: Prilep kovový hrnček o drevenú doštičku bez lepidla.

Pomôcky:

kovový hrnček, drevená doštička, kocky ľadu, kuchynská soľ, voda.

Postup:

- a) Do kovového hrnčeka priprav zmes z ľadu a soli.
- b) Drevenú doštičku polej vodou a postav na ňu kovový hrnček so zmesou.
- c) O chvíľu sa pokús zdvihnúť hrnček.

Odpovedz:

Ako si vysvetľuješ, že sa hrnček neoddelil od doštičky?

Doplňujúce úlohy

1. Zmení sa počas procesu topenia tuhej látky jej hmotnosť?

---

2. V ktorom priemyselnom odvetví sa využíva jav topenia. K čomu slúži?

---

3. Z akého materiálu sa dá vyrobiť téglík klenotníkov, v ktorom sa taví zlato a striebro?

Čo sme sa naučili

Zoznam bibliografických odkazov

LAPITKOVÁ, V. et al. 2010. *Fyzika pre 7. ročník základnej školy a 2. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava : Pedagogické vydavateľstvo Didaktis, 2010. 112 s. ISBN 978-80-89160-79-2.